

LIIDU SISEPOLIITIKA PEADIREKTORAAT
POLIITIKAOSAKOND B:
STRUKTUURI- JA ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA
TRANSPORT JA TURISM

**UURING KULTUURI JA
HARIDUSKOMISJONILE –
VÄHEMUSKEELED JA HARIDUS:
PARIMAD TAVAD JA KITSASKOHAD**

KOKKUVÕTE

Lühikokkuvõte

Käesolevas aruandes esitatakse kolmeteistkümnet keelt käsitlenud juhtuuringute kohta põhjalik võrdlev analüüs, et saada ülevaade vähemuskeelte olukorra kohta Euroopa hariduses. Selles kirjeldatakse parimaid tavasid ja tuuakse välja vähemuskeelte õpetamisel esinevad probleemid. Erilist tähelepanu pööratakse kutseharidusele ja karjäärivõimalustele. Aruandes antakse ka soovitusi selle kohta, kuidas EL saab vähemuskeeli hariduses toetada.

Käesoleva dokumendi koostamist taotles Euroopa Parlamendi kultuuri- ja hariduskomisjon.

AUTORID

Rixt VAN DONGERA (MA), Euroopa mitmekeelsuse ja keeleõppe uurimiskeskus Mercator
doktorant Cor VAN DER MEER, Euroopa mitmekeelsuse ja keeleõppe uurimiskeskus Mercator
Richt STERK (MA), Euroopa mitmekeelsuse ja keeleõppe uurimiskeskus Mercator

Tänuavaldused

Autorid tänavad Ramziè Krol-Haget (MA), Jorrit Huizingat (MA) ja Marlous Visserit (MA) abi ja väärtuslike märkuste eest kogu uuringu vältel. Samuti intervjueriti projekti käigus mitmeid eksperte ning autorid tänavad neid väärtuslike ideede ja panuse eest.

POLIITIKAOSAKONNA VASTUTAV ADMINISTRAATOR

Parlamendi uuringuteenistuse administraator: Michaela FRANKE
Projekti ja avaldamise eest vastutav assistent: Virginija KELMELYTE
Poliitikaosakond B: struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika
Euroopa Parlament
B-1047 Brüssel
E-post: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

KEELEVERSIOONID

Originaal: EN

TEAVE VÄLJAANDJA KOHTA

Poliitikaosakonnaga saab ühendust võtta ning selle igakuist teabelehte on võimalik tellida aadressil:

Poldep-cohesion@ep.europa.eu

Käsikiri valmis veebruaris 2017
© Euroopa Liit, 2017

Dokument on internetis kättesaadav aadressil:
<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

MÄRKUS

Käesolevas dokumendis väljendatud arvamuste eest vastutab ainuisikuliselt autor ning need ei väljenda tingimata Euroopa Parlamendi ametlikku seisukohta.

Teksti reprodutseerimine ja tõlkimine on lubatud mitteärilistel eesmärkidel, kui viidatakse allikale ja teavitatakse sellest eelnevalt väljaandjat ning saadetakse talle koopia.

KOKKUVÕTE

Peamised järeldused

Tuginedes asjakohastele õigusaktidele, projektidele ja kirjandusele ning kolmeteistkümnet juhturingut käsitlevale põhjalikule võrdlevale analüüsile, esitatakse käesolevas aruandes mitmed olulised järeldused, mis on vajalikud piirkondlike ja vähemuskeelte õpet puudutavate parimate tavade ja kitsaskohtade põhjalikuks mõistmiseks. Kõige olulisemad järeldused on järgmised:

- Ei ole olemas kõigi vähemuste jaoks sobivaid ühtseid parimaid tavasid.
- Kui riik tunnustab keelt teise ametliku riigikeelena või ametliku riigikeelena, kohustub ta võtma konkreetseid meetmeid selle keele kaitsmiseks ja edendamiseks.
- Rahvusriik on see, kes peab ellu viima vajalikud meetmed, milles on kokku lepitud.
- Institutsiooniline toetus ja keeleplaneerimine on vähemuste hariduse puhul põhjaneva tähtsusega.
- Vähemuskeelte õpetamisega seotud üldteada probleem, millega tuleb tegeleda, on kvaliteetsete õppematerjalide kättesaadavus ja kvalifitseeritud keeleõpetajate olemasolu.

Kõige levinum ja üldtunnustatud vähemuskeelte õpetamist puudutav probleem on kvaliteetsete õppematerjalide kättesaadavus ja keeleõpetajate oskused. Kuigi kõigi vähemuste probleemide jaoks ei leidu ühtset sobivat lahendust, esitatakse käesolevas aruandes vähemuskeelte edasiseks arenguks ja edendamiseks mitmed üldised soovitused.

Tuleb märkida, et peamine vastutus vähemuskeelte õpetamise kvaliteedi parandamiseks vajalike meetmete elluviimise eest lasub rahvusriigil. Rahvusriik saab võtta endale kohustuse vähemuskeeli edendada ja edasi arendada, tunnustades keelt teise ametliku riigikeelena või ametliku riigikeelena ja/või ratifitseerides vastava keele jaoks Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte harta. Institutsiooniline toetus ja keeleplaneerimine on põhilised toetuselemendid, mida rahvusriik saab pakkuda.

Soovitused

Juhturingute võrdlevast analüüsist (2. lisa) tulenevad soovitused keskenduvad mitmete eri küsimustele. Lähtudes käesoleva aruande 1. peatükis kirjeldatud läbivaatamisest ja 2. peatükis esitatud analüüsist, antakse aruandes Euroopa Liidule ja selle liikmesriikidele järgmised soovitused:

- säilitada ja edendada programme, mis on suunatud kogemuste ja parimate tavade vahetamisele seoses piirkondlike ja vähemuskeeltega Euroopas;
- edendada kogu ELi hõlmavaid teadusuuringuid, mis käsitlevad haridust, keeleõpet ja õpetamismeetodeid mitmekeelses kontekstis;
- ergutada kvaliteetsete õppematerjalide koostamist vähemuskeeltes kõikide haridustasemetega jaoks;
- edendada stabiilseid suhteid riikide vahel, eriti piirialadel, kus räägitakse kahte keelt;
- töötada välja rahvusvaheline tasustamissüsteem, et ergutada õpetajaid saavutama meisterlikkust mitmekeelsetes klassides õpetamisel;
- suurendada teadlikkust mitmekeelsusest kogu Euroopas;
- ergutada liikmesriike ratifitseerima õigusraamistikke keelte nõuetekohaseks õiguslikuks tunnustamiseks;
- muuta keeleplaneerimine riigipoliitika pikaajaliseks keskse tähtsusega küsimuseks;

- ergutada liikmesriike tagama vähemuskeelte pideva õppe alates koolieelsest haridusest kuni kolmanda taseme hariduseni.

Nende ettepanekute alus ning soovitude üksikasjalikum ja selgitav kirjeldus on esitatud 3. peatükis.

Taust

Euroopas on palju vähemuskeeli, mis kõik on riigi või piirkondlikul tasandil erinevas olukorras. Mõisteid „vähemus“ ja „vähemuskeel“ ei ole kindlalt määratletud. Käesolevas aruandes otsustati järgida Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte hartas kasutatavat määratlust ja keskenduda üksnes keeltele, mida konkreetse riigi territooriumil selle riigi kodanikud traditsiooniliselt kasutavad. Praktikast tähendab see seda, et arvesse ei ole võetud keeli, mida kasutavad rühmad, kes on viimaste kümnendite jooksul Euroopasse rännanud või Euroopa piires liikunud.

Subsidaarsuse põhimõtte kohaselt tuleb vähemuskeelte teemadega hariduses tegeleda riigi ja mõnikord isegi piirkondlikul tasandil. Tähelepanuta ei tohi jätta rahvusvahelist ja eelkõige Euroopa mõju nendes küsimustes. Paljud Euroopa riigid on allkirjastanud ja ratifitseerinud Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte harta ning rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni, mis kohustab neid võtma asjakohaseid meetmeid, et kaitsta ja parandada oma rahvusvähemuste ja keelte olukorda. Need mõlemad on Euroopa Nõukogu õiguslikult siduvad instrumendid, ning Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte harta pööratakse eriliselt tähelepanu õigustele, mis on vähemuskeeltele harta alusel haridusega seoses tagatud. Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte harta ja rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni, asjaomaste ELi hartade, näiteks Euroopa Liidu põhiõiguste harta mõju ning toetus, mida Euroopa Liit saab anda näiteks teadusuuringute või projektide algatamisega, mis soodustavad koostööd mitme vähemuskeelse piirkonna vahel, on äärmiselt asjakohane, kui arutatakse vähemuskeelte olukorda hariduses.

Käesoleva uurimisprojekti peamine eesmärk on anda selge ülevaade kolmeteistkümne Euroopa vähemuskeele olukorrast, eriti vähemuskeelte rollist hariduses. Aruanne sisaldab ka tausta käsitlevat peatükki, sealhulgas vähemuskeele mõiste kohta kasutatud määratlust, asjakohaste rahvusvaheliste lepingute kirjeldust ja arenguid ELi tasandil. On oluline mõista, et piirkondlike keelte kaitsmise ja edendamise ulatuslik raamistik on juba olemas.

Kolmeteistkümnet juhtu võrreldakse rakendatud parimate tavade ja tuvastatud probleemide alusel. Kuigi igas piirkonnas on oma konkreetne keeleline olukord, on võimalik parimate tavade vahetamisest palju kasu saada ja üksteise probleemidest palju õppida. Arvesse on võetud ka ELi rolli selles.

Metoodika

Käesoleva uuringu puhul kasutatud metoodika hõlmas põhjalike juhtuuringute koostamist kõigi valitud keelte kohta. Kasutatud teave pärines peamiselt Euroopa mitmekeelsuse ja keeleõppe uurimiskeskuse Mercator toimikutest *Regional Dossiers*, mida täiendasid intervjuud Euroopa eri piirkondade ekspertidega (1. lisa). Need intervjuud täiendasid ülevaadet käesoleva aruande juhtuuringutest ja selle tulemusel saadi üksikasjalikumat teavet, näiteks konkreetsete keeleolukordade ja karjäärialaste arengute kohta. Selleks et luua terviklik raamistik, kuhu paigutuks käesolev aruanne ja selle tulemused, uuriti põhjalikult asjakohaseid õigusakte, kirjandust ja Euroopa projekte.